

*Жмур Ю. М.
доценткафедри правознавства
та галузевих юридичних дисциплін
НПУ імені М. П. Драгоманова,
кандидат юридичних наук, доцент
(м. Київ)*

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА МІЖНАРОДНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ФРАНЦІЇ В КОНТЕКСТІ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАНЬ НЕПОВНОЛІТНІМ

Уповноважений Президента України з прав дитини М. Кулеба наводить невтішну, навіть жахливу статистику в Україні. А саме: за 25 років незалежності країни з 1991 року дитяче населення зменшилось майже у два рази і сьогодні становить 7,6 млн дітей. Кожна третя дитина сьогодні живе за межею бідності. Як мінімум, кожна сьома дитина страждає від насильства у сім'ї. 150 тис. дітей мають інвалідність і не можуть ходити в школи або в садки. Кожна друга дитина живе з одним з батьків, зазвичай, це мама. З народженням кожної другої дитини у сім'ї, 80% сімей потрапляють за межу бідності. Україна в перших рейтингах за дитячою смертністю. Україна наразі займає 186 місце у світі за показниками народжуваності і 13 місце у світі за показником вимирання нації. Кожна 50 дитина живе в спецзакладах по типу інтернат. Майже 106 тис. дітей, або 1,5% усього дитячого населення країни, виховуються в інтернатах, але тільки 8% з них є сиротами, решта - 92% мають батьків. Кожні три дні близько 250 дітей потрапляють до інтернатних закладів переважно через бідність і неспроможність батьків надати необхідні послуги для дитини. Приблизно 600 тис. дітей перебуває на окупованих територіях. Майже 250 тис. є переселеними. 100 тис. дітей живуть у зоні зіткнення. І це вже питання національної безпеки.[1]

Після такої статистики стає страшно за нашу країну, адже наше майбутнє гине. Тому варто задуматися над тим, як зберегти і правильно виростити маленьких українців.

Становлення ювенальної юстиції в Україні є пріоритетним завданням у нашій державі. Адже держава має відредагувати спеціальні та дієві механізми виправлення та ресоціалізації, а також разом з тим, захистити права та свободи неповнолітніх порушників. Тому для цього потрібно співпрацювати з іншими країнами світу, досліджуючи їхнє законодавство. Також кримінальна відповідальність неповнолітніх за КК України має весь час вдосконалюватись і приводитись у відповідність до Європейського законодавства.

Ситуація, що склалася на сьогоднішній момент, явно не відповідає міжнародним стандартам, що регламентують особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх, а саме Мінімальним стандартним правилам ООН, які стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх (Пекінські правила),

Керівним принципам ООН для попередження злочинності серед неповнолітніх, Стандартним мінімальним правилам ООН по відношенню до заходів, не пов'язаних з тюремним ув'язненням (Токійські правила) [2, с. 4]

Науковці дають ось таку невтішну статистику. В Україні за останні п'ять років засуджено 102778 неповнолітніх; крім того, до 23616 застосовано примусові заходи виховного характеру, 2626 направлено до училищ чи шкіл соціальної реабілітації, тобто 126394 неповнолітніх постали перед судом за вчинення суспільно небезпечних діянь. Отже, кожного року майже до 5 тис. неповнолітніх, які вступили у конфлікт із законом, застосовувалися примусові заходи виховного характеру, більше 20 тис. неповнолітніх засуджено до різних видів кримінального покарання. З огляду на таку ситуацію виправити становище за допомогою лише засобів кримінально-правового впливу на неповнолітніх правопорушників неможливо, тому потрібно створити систему ювенальної юстиції (цілий комплекс заходів, спеціальних програм) [3, с. 59].

За таких умов варто порівняти КК інших європейських країн у частині, де йдеться про призначення покарань неповнолітнім.

Франція.

У Франції сучасний підхід до злочинності неповнолітніх та виправлення їх девіантної поведінки становить підзаконний акт Ордонанс, прийнятий 2 лютого 1945 р. “Про правопорушення неповнолітніми”. Саме у ньому встановлена кримінальна відповідальність до злочинців у залежності від вікової групи неповнолітніх. Провадження у справах неповнолітніх порушників вирішується слідчим суддею, ювенальним суддею, чи ювенальним судом присяжних.

Перша група 10-13 років, до яких застосовуються такі міри покарання, як заходи допомоги, захисту, нагляду та виховання (ст. 122-8 Ордонансу). Проте до таких осіб може бути і застосовано кримінальне покарання. Та найчастіше вирок суду є м'яким і гуманним. В основному, суд приймає рішення про передачу неповнолітнього батькам, опікунам або особам, що їх замінюють. Також може бути прийняте рішення про передачу такого порушника на перевиховання трудовому колективу, школі, спеціальному закладу для неповнолітніх, також може бути встановлено обмеження дозвілля. Режим обмеження дозвілля застосовується до осіб, у яких досить специфічна, неприйнятна до суспільства поведінка. Такий режим забезпечується спеціальними особами, які перебувають на роботі на державній службі і мають перевиховати такого правопорушника (ст. 25 Ордонанса). Проте, якщо батьки чи опікуни якимось чином перешкоджають уповноваженим на те особам наглядати за такими дітьми і дають можливість цим дітям порушувати режим і далі, то уповноважений має право повідомити про це в суд у справах неповнолітніх. За таких умов суддя може призначити штраф особам, які здійснюють нагляд за такими дітьми, або взагалі наказати замінити таких опікунів.

Наступна категорія неповнолітніх злочинців, які передбачені в Ордонанс – це особи від 13 до 16 років. До таких осіб можливе також призначене особливе

покарання, проте у деяких випадках може бути призначене і засудження до позбавлення волі, якщо цього вимагають обставини справи. При призначенні кримінального покарання діють спеціальні обмеження: не можна позбавляти таку особу цивільних та сімейних прав, обмежувати перебування на французькій території, не може призначатися обмеження волі на строк більше двадцяти років ув'язнення, не може призначатися штраф більше ніж 50 тисяч євро.(ст. 20-2-20-5 Ордонанса). Поряд із основним покаранням може застосовуватися і додаткове: ізоляція дитини від батьків і передача такої дитини особі, яка зможе опікуватися цією дитиною;відправлення такої дитини до інтернату або на психіатричне лікування. Проте таким особам має виповнитися 13 років. А ув'язнення не має перебільшувати половину строку, передбаченого КК за даний злочин (ст. 16, 17 Ордонанса).

Наступна група – це особи 16-18 років. До даної категорії осіб також застосовуються заходи безпеки або виховні заходи. Проте такі підлітки уже несуть кримінальну відповідальність і відбувають ув'язнення, але з меншим строком. Варто зазначити, що Ордонанс має на своїй меті, як покарання, так і застосування засобів безпеки, як то виправлення і ресоціалізацію неповнолітніх [4, с. 24-35].

Виховні заходи неповнолітнім призначаються судом, вони включають в себе: вказівки щодо призначення місця проживання, вказівки щодо регламентації особистого життя, прогулянки, дозвілля, вказівка знайти ту чи іншу роботу. Якщо підлітка оточують “погані” друзі, або він проживає в неблагополучній сім'ї, чи в сім'ї, яка не може правильно виховувати підлітка, суд може змусити відправити такого неповнолітнього правопорушника у виховну установу або, у так звану, терапевтичну групу опіки, де здійснюється навчання неповнолітнього різними засобами поведінки [45 с. 24-35].

Як ми вже зазначали, досить чітко Ордонанс регулює і діяльність дорослих осіб, які беруть під свою опіку неповнолітніх: батьки, опікуни, інші дорослі особи, які заслуговують на довіру. Якщо дані особи не змогли забезпечити спеціальний режим, або умови утримання підлітків, або не змогли вчасно доставити їх до суду – суддя може призначити за таку бездіяльність штраф вищезгаданим особам.

Проаналізувавши Ордонанс, можемо зробити певні висновки. По-перше: кримінальне законодавство Франції, на нашу думку, є більш демократичнішим і гуманнішим по відношенню до неповнолітніх, на відміну від українського. Судді мають більше можливостей замінити тяжче покарання м'якшим-при призначенні покарання. Ордонанс передбачає набагато ширший діапазон покарань неповнолітнім, ніж в Україні, проте їх спрямованість направлена радше на ресоціалізацію і виправлення неповнолітніх, ніж на покарання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. http://www.nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2734:yuvnalnayustitsiya-v-ukrajini&catid=8&Itemid=350

2. *Ковтун Н. Я.* Поняття, система та види додаткових покарань для неповнолітніх за КК України : автореф. дис. ... ступеня канд. юрид. наук: спец.12.00.08 / Н. Я. Ковтун. – Київ, 2010. – 18 с.
3. *Мачужак Я. В.* Формування системи ювенальної юстиції в Україні: перспективи створення ювенальних судів / Я. В. Мачужак, І. Б. Лавровська // Відновне правосуддя в Україні. – Щоквартальний бюлетень. – № 3. – 2005. – С. 59-69.
4. *Артеменко Н. В.* Особенности ответственности и наказания несовершеннолетних в уголовном праве Франции // Ученые записки ДЮИ. Ростов-на-Дону; Изд-во ДЮИ, 2002. Т. 19.
5. *Артеменко Н. В.* Особенности ответственности и наказания несовершеннолетних в уголовном праве Франции // Ученые записки ДЮИ. Ростов-на-Дону; Изд-во ДЮИ, 2002. Т. 19.

Ю. М. Жмур
доцент кафедри правознавства та галузевих юридичних дисциплін
НПУ імені М. П. Драгоманова,
кандидат юридичних наук, доцент
О. О. Гоцуляк
студентка 2 курсу факультету політології та права
НПУ імені М. П. Драгоманова
(м. Київ)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ

На сьогоднішній день, проблема кримінальної відповідальності неповнолітніх є надзвичайно актуальною. Злочинці-підлітки потенціально “запрограмовані” на вчинення правопорушень у майбутньому, тому становлять велику загрозу миру, безпеці й громадському порядку суспільства. Так, за даними Генеральної прокуратури України, аналізуючи статистику правопорушень у I півріччі 2018 року, можна спостерігати наступні відомості: правоохоронці затримали близько 53 тисяч злочинців, серед яких понад 1700 неповнолітніх [2].

Т. О. Гончар, О. М. Джужа, В. Ф. Мороз, О. П. Чугаєв, В. С. Орлов, А. П. Тузов, Н. В. Ортинська, Д. О. Кіш, Т. І. Дмитришина, М. С. Таганцев, А. В. Савченко, В. М. Бурдін у свої працях досліджують й аналізують особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх, причини підліткової злочинності і профілактично-виховні заходи щодо попередження вчинення правопорушень. Але більшість існуючих методологічних підходів вивчення даної теми не відповідають сучасним реаліям суспільного життя. Тому основною метою статті є дослідження оновлених підходів до вирішення актуальних проблем кримінальної відповідальності неповнолітніх.

Для початку варто зазначити, що серед причин підліткової злочинності виділяють сімейне насильство, булінг, стрімке падіння рівня життя, великий вплив